

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiae Moralis Super Decalogum Seu Decem Dei Præcepta Pars ...

Tractatus IV. Præliminaris. Ad Præcepta Secundæ Tabulæ De Justitia, &
Restitutione in communi

Sporer, Patricius

Salisburgi, 1713

Sectio III. Justitiæ species explicatæ.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-59506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-59506)

22 *Traët. IV. Prelim. ad Precept. 2. Tab. Cap. 1.*
caturum est ejusdem speciei, ac si adversus alium fu-
Etum fuisset; & quòd defraudatio in bonis tempo-
libus sit facta patri, non aggravat; sed extenuat
culpam.

25 IV. Dixi tamen: Regulariter furtum non op-
poni graviter contra Pietatem, vel reverentiam,
amorem patri debitum. Non est enim negandum
posse etiam aliquando opponi graviter, speciali gra-
vi malitia contracta: ut si filius auferret à patre to-
tam substantiæ partem, ut pater reduceretur ad ege-
statem: vel inde multum pateretur circa statum
conditionem suam: aut si aliunde prævideret ex
furto, rei v. g. charissimæ, patrem merito quod
gravissimè offendendum: tunc enim omninò filius
etiam graviter peccaret contra Pietatem: adeo
deberet eam circumstantiam explicare in confes-
sione, ut sapienter monet *Lug. disp. I. n. 32.*

SECTIO III.

Iustitia species explicata.

SUMMARIUM.

26. *Iustitia legalis seu universalis, & particularis definitio.*
27. *Cur dicatur legalis & universalis vel generalis?*
28. *Est virtus specialis distincta ab aliis virtutibus.*
29. *Et eadem ejusdem rationis in principe, & Subdito.*
30. *Non tamen Iustitia strictè, & simpliciter dicta.*
31. *Quid Iustitia distributiva, &*
32. *Quid communitiva?*
33. *In quo conveniant, & differant?*
34. *Cum eis diversi sint actus.*
35. *Diversa ratio debiti, &*
36. *Diversa objecta formalia, ideo*
37. *Specie & essentialiter differunt, velut species analogæ.*

38. *Justitia vindicativa sub uno respectu reducitur ad legalem*

39. *Sub alio ad commutativam.*

40. *Simpliciter tamen non est justitia proprie dicta.*

41. *Corollarium.*

DUæ sunt immediatæ species *Justitiæ*: *Legalis* 26
lis, seu *Universalis* & *Particularis*. *Justitia*
Legalis, seu *Universalis*, est virtus ordinans homi-
 nem in suis actibus ad bonum commune *Reipublicæ*
 seu *Communitatis*: quæ nimirum homo reddit, &
 præstat, quod justum & debitum est ipsi *Communi-*
nitati ad sui conservationem. *Justitia particularis*
 est virtus, quæ cuicunque particulari persona jus suum
 debitum reddit; seu quod idem est: est virtus,
 quæ rectè inter se ordinat, & adæquat homines
 quoad commutationem bonorum particularium, &
 distributionem bonorum communium. Ubi indican-
 tur ejus geminæ species, commutativa, & distri-
 butiva *Justitiæ*, de quibus ordine per Paragraphos.

§. I.

Justitia Legalis seu Universalis.

DEfinitionem jam modò audivisti. Pro cujus
 explicatione aliquot quæstiunculæ schola-
 sticæ explicandæ sunt.

I. Cur dicta *Justitia legalis*, seu *universalis*? R. 27
Legalis *justitia* vocatur: quia versatur circa justum
legitimum, seu *lege debitum*: cum leges omnes
 principaliter præscribant ea, quæ sunt bona &
 conducibilia ipsi *Communitati*: adeoque *Justitia*
 efficiendo ea, quæ sunt bona apta *Communitati*
 maximè fit conformis *Legibus*, ideoque *Antono-*
massicè legalis dicta. *Universalis* autem, vel *Go-*

B 4

no

neralis Justitia vocatur eò, quòd omnes alias vir-
 tutes morales quodammodo in se contineat; nimirum
 rum non essentialiter, per prædicationem; sed
 causaliter, & imperativè, quatenus Justitia illarum
 omnium aliarum virtutum actus ordinat, & imperat,
in ordine ad bonum commune. Qemadmodum enim
 Leges in omni materia virtutum præscribunt ea,
 quæ sunt conducibilia bono communi, pulchrè ostendit
 Philosophus *5. Ethicorum* dicens: *Leges de omnibus præscribunt,*
& ea quæ ad virtutes fortes pertinent: ut non deserere ordines,
*non fugere, non arma abjicere: & id quod est temporis
 rantis: ut non committere adulterium: non contumeliosè se gerere,*
& id quod est mansueti, ut non verberare, non maledicere.
Simili modo secundùm alias virtutes, & vitia, alia jubet lex, alia prohibet.
 Aristoteles. Ita etiam Justitia Legalis perficit, & dirig-
 rit hominem, ut rectè & justè se gerat erga Communitatem
 in omni materia virtutum moralium merito ergò dicta
 Justitia *Universalis* & à Philosopho ibidem *Justitia perfecta.*

- 28 II. Estne virtus specialis distincta ab aliis?
 Quòd sic. Communis cum *S. Th. q. 58. art. 6.*
 & aliis apud *Tanner. disp. 4. De Justit. q. 2. dub. 1.*
 Nam licet hæc Justitia Legalis, universalis, generalis sit
 secundum materiam, quia scilicet versatur, ut dictum est,
 circa materiam omnium aliarum virtutum, quarum
 omnium actus ad bonum commune dirigit, ordinat,
 & imperat: attamen secundum se, & rationem suam
 essentialem, virtus specialis est, distincta à quavis
 aliâ virtute morali.

rali. Quia & peculiarem rationem honestatis & laudis obtinet, distinctam ab honestate & laude aliarum virtutum; & peculiarem difficultatem habet in agendo propter bonum commune: ejusque proprium objectum formale, est agere ob bonum commune, utique diversum ab objectis omnium aliarum virtutum moralium propriis. Quemadmodum Charitas secundum se spectata, specialis ab aliis distincta virtus est ex suo proprio objecto, & motivo formali, quod est bonum Divinum; attamen ea ipsa virtus maximè universalis & generalis est, imò omnium aliarum virtutum forma, quatenus similiter omnium aliarum virtutum actus imperat & ordinat, ut propter DEUM, & bonum divinum exercentur, atque sic actus formati, ac meritorii esse possint. Vide citi:

III. Estne eadem virtus in Principe, & subdito? R. Est eadem. Ita cum aliis *Valentia*, & *Lugo hic*. Ratio patet: quia uterque & Princeps, & subditus in operando, is imperando, hic obsequendo, movetur eodem motivo & affectu boni communis ad juvandam, seu protegendam Republicam, cujus uterque pars est. Si subditus habeat speciales difficultates in obediendo & operando propter bonum commune, ex non habitu Jusitiae Legalis, sed habitu aliarum virtutum, Fortitudinis, Temperantiae, & maximè Patientiae superandae sunt: quemadmodum speciales difficultates Principis ad bonum promovendum commune, similium virtutum, & maximè Prudentiam superari debent. Quâ ratione *S. Thomas cit. art. 6. ex Ari-*

stotile docet, hanc virtutem Justitiæ Legalis, Principe, seu Magistratu inesse *Architectoni* quatenus ea per Leges præcipiunt, & statuantur quæ ad bonum commune, optimamque administrationem Reipublicæ pertinent: in subditis autem inesse *ministerialiter*, & *executive*; quatenus ejusmodi leges ob bonum commune acceptant, observant, executioni mandando, quæ per Magistratum decreta sunt.

30 IV. Estne Justitia strictè & simpliciter dicta Resp. Non est. Ita cum aliis *Valentia cit. punct. 2. Lug. cit. sect. 4. num. 68.* Ratio est: quia licet Justitia Legalis servet perfectissimam rationem debiti Legalis, & legitimi, non tamen servat perfectam alteritatem requisitam ad Justitiam simpliciter dictam. Quare sicut Pietas v. g. erga parentes, non est Justitia simpliciter, & perfecta defectum alteritatis perfectæ, cum filius sit quæ pars patris, & jure idem: ita à fortiori non est justitia simpliciter, & perfecta inter civem & Communitatem, cujus ille, non *quasi*, sed *vere* pars est, & jure particeps in commodis: nã & in incommodis Communitatis non distinguitur à suis membris: & ideò Justitia Legalis non ita respicit bonum commune, ut præscindat à bono particulari operantis, sed potius ideò respicit illud bonum commune, quia censetur esse bonum etiam ipsius operantis ac singularum partium; sicut bonum corporis est bonum membrorum. Justitia autem perfecta respicit bonum alterius præscindendo omninò ab utilitate proprio, ut acute observat *Lugo cit. De obligationibus*

gatione & violatione Justitiæ Legalis habetur tract. 5. de delictis in Septimo præcepto, cum de defraudatione tributorum, Vectigalium &c.

§. II.

Justitia Distributiva & Commutativa definita.

Justitia *distributiva* dicitur, quæ distribuit bona & Communitatis in singulas partes secundum debitam proportionem dignitatis, vel meriti cujusque, sicut contra etiam onera Communitatis secundum proportionem facultatis cujusque. Unde ejus materia propria 1. Per se & principaliter sunt bona communis Reipublicæ, vel communitatis, ipsi communitati, vel Reipublicæ aut superflua, aut vacantia; ut sunt æraria superflua &c. dignitates, beneficia, officia vacantia: omnia debita proportione pro cujusque statu & merito, partibus Reipublicæ distribuenda. Quo spectant bona Oeconomica Communitatis, Collegii, Familiæ &c. singulis debita proportione impendenda. Et quia particeps bonorum communium debet etiam esse particeps onerum communium: ideo 2. indirecta materia justitiæ distributiæ etiam sunt onera communia, tributorum, operarum, laborum, periculorum ad bonum commune suscipiendorum; omnia juxta proportionem distributionis bonorum communium inter cives pro ratione facultatum distribuenda: adeo ut sicut bona communia distribuenda sunt juxta proportionem dignitatis & meriti personarum, ita & onera distribuenda sunt juxta pro-

proportionem facultatis personarum. 3. Reducuntur
ve, & ob aliquam similitudinem ad materiam
justitiæ distributivæ etiam reduci possunt poenæ
delinquentibus communibus Reipublicæ legibus
creatæ, & in singulos Communitatis delinquentes
pro ratione delicti æqua proportione infligenda.
Quæ tamen propriè spectant ad specialem virtutem
justitiæ annexam, scilicet vindicativam. De qua

§. 4.

32 *Justitia commutativa dicitur, quæ commutat bona particularia inter ipsas partes Communitatis secundum æqualitatem debitam, sive ex contractu, sive ex delicto propter damnum alteri illatum. Unde & ejus materia propria sunt bona particularia inter cives particulares secundum debitam æqualitatem commutanda. Quia nimirum unus civis vel pars Communitatis non potest ut ratione habere jus ad bona particularia alterius civis: neque è contra unus alteri quidpiam debere potest, nisi factâ aliqua commutatione, quâ unus alteri sua commutat bona, rursus ab altero compensanda: eaque commutatio vel est voluntaria ex contractu cum consensu utriusque, & dantis accipientis, ut in emptione, venditione, mutuo, locato, commodato, &c. de quibus in materia de contractibus? vel est involuntaria commutatio, & ex delicto, cum quis alicui invito aliquod suum aufert, seu damnum injustum infert in bonam fortunam, famam, vel vitam, ut furto, calumniâ, homicidio &c. de quibus Tract. sequenti in materia de delictis. Ex his utrisvis semper uni remanet jus*

jus rem suam exigendi, vel repetendi; alteri verò incumbit jus & obligatio reddendi, vel restituendi. Circa omnes istas commutationes reficiendas, & ad æqualitatem redigendas tanquam propriam (sane amplissimam) materiam versatur, ideò sic dicta, *justitia commutativa*; cujus proprius actus est restitutio. Hic iterum aliquid Scholasticè dicamus.

§. III.

Justitia Distributiva, & Commutativa comparata.

Conveniunt ambæ eæ justitiæ in hoc, quòd utraque raddat jus, seu justum debitum particulari civi seu parti Comunitatis: at diversi utriusque sunt actus, diversa ratio debiti, diversa objecta formalia, seu media constituenda ad æqualitatem debitam: adeòque differunt essentialiter & specie.

1. *Diversi sunt actus.* Nam actus justitiæ commutativæ sunt commutationes bonorum particularium inter cives particulares. Justitiæ autem distributivæ actus sunt distributiones bonorum comuniũ inter cives ut partes communitatis: quæ duæ actiones, scilicet commutationes, & distributiones, in se & naturâ ipsâ maximè differunt, etiam in hoc, quòd actio justitiæ commutativæ per se, & propriè fit ipsius hominis particularis aliquid debentis, & non nisi directivè vel coactivè ad Magistratum pertinere possit: actio verò justitiæ distributivæ, scilicet ipsa distributio comuniũ bonorum per se & propriè est ipsius Magistratũs, seu Rectoris Reipublicæ.

blicæ, & non nisi imperfectè potest eïse in privati
 quatenus approbant justam distributionem, eam
 contenti vivunt. Eiusdem enim rationis & perti
 ctionis est, actum externum virtutis exercere,
 eum sola mente approbare.

35 II. *Diversa est ratio debiti utriusque Justitiæ*

Justitia enim commutativa attendit alteri debitum
 quod ei secundum se est proprium, & particulari
 vel ex contractu cum altero, vel ex delicto alteri
 Justitia autem distributiva attendit tantum illud
 bitum, quod ex bonis communibus ideò alicui
 betur, quia est pars Reipublicæ, seu, quia in qua
 tum id, quoad est totius, est debitum parti (ait
 Th. cit. art. 2.) quia nimirum hoc ipso, quòd boni
 sunt communia, & vel Communitati superflua
 vacantia, debentur partibus ejusdem Communitatis,
 servatâ debitâ proportione supradictâ. Un
 si Princeps, vel Magistratus ex bonis communibus
 reddat civi, quod ei tenetur, vel ex contractu,
 ob præstitam Reipublicæ operam non exercet
 ctum Justitiæ distributivæ, sed commutativæ.

36 III. *Diversa quoque sunt objecta formalia,*

media constituenda utriusque Justitiæ. Nam
 stitia commutativa constituit medium, & æqua
 tatem simpliciter secundum proportionem arith
 meticam: seu (quod idem est) secundum
 qualitatem rei ad rem, inter datum & acceptum
 ita ut quantum datum est, vel acceptum, tantum
 reddatur: v. g. qui mutuo, vel furto accepit
 ginta, totidem tenetur reddere, nullâ habitâ ratio
 ne personæ. Justitia verò distributiva constituit

medium & æqualitatem non simpliciter & arithmetice, sed solum proportionaliter, seu secundum proportionem geometricam, ac quod idem est, attendit proportionem rerum ad personas, adeò ut in distributione bonorum communium *Justitia distributiva* postulet, ut in quantum una persona excedit aliam in dignitate atque merito, in tantum res danda uni personæ excedat rem dandam alteri personæ proportionaliter; ut si dignitas & meritum unius personæ superet alterum duplo, duplo plus illi tribui debeat, quàm alteri. Exempla sunt in distributione, & collatione officiorum, dignitatum, præmiorum, stipendiorum, spoliatorum militarium, bonorum communium familiaria &c. Et reductivè etiam onerum, laborum, pænarum. Et sic in *Justitia distributiva* conditio personæ attenditur per se, & secundum se: in *justitia* verò *commutativa* per se attenditur ipsa res data, vel accepta, & solum per accidens quandoque attenditur conditio personæ, quatenus per eam diversificatur, vel aggravatur ipsa res: idque maxime in injuriis personalibus: major enim est injuria, graviusque compensanda, si percutias Principem, quàm si privatum civem.

IV. *Differunt ergò hæc Justitia essentialiter, & 37*
specie. Communissima cum *D. Th. cit.* Ratio patet. Illæ virtutes differunt essentialiter, & specie, quæ habent diversos actus, & objecta formalia cum diversa honestate & difficultate: sed *justitia commutativa & distributiva.* 1. Habent diversos actus & objecta formalia, ut modò dictum est. 2. He-
beat

bent diversam honestatem ac laudem ; longè enim
aliam laudem meretur justus honorum communi-
um administrator, seu distributor, quàm justus
venditor, vel redditor boni privati. 3. Habent
diversas difficultates : quia per justitiam commu-
tivam datur aliquid alteri tanquam verè suum, non
nullo modo spectans ad dantem : per justitiam solu-
tò distributivam datur aliquid alteri tanquam
quo modo spectans ad dantem, quatenus bona
communia sunt etiam aliquo modo dantis ; facilius
autem est aliquid dare alteri, quòd est verè mut-
terius, quàm quòd est aliquo modo suum, necomi-
ximè cum valde proclive sit bona communia arith-
plicare sibi ipsi. Advertunt tamen communitati-
DD. hanc divisionem Justitiæ in commutativam & distribu-
& distributivam non esse in species univocas sim-
pliciter, seu æqualiter perfectas, sed in species
analogas, & inæqualiter participantes rationem. Ju-
stitiæ : quia nimirum ratio formalis, & proprie-
tates justitiæ, scilicet *alteritas, debitum, & æquitas*
longè perfectius requiruntur in justitia commu-
tativa, quàm distributiva. Num. 1. justitia commu-
tativa, (meritò sola justitia perfecta simpliciter dicitur
tenda) propriè, & simpliciter est ad alterum : Justitia
verò distributiva non est omninò ad alterum officium
est enim totius ad partem : pars autem non ad æqualem
tè distinguitur à toto, sed in toto includitur. 2. Strictius
est debitum Legale in justitia commutativa, quàm
tiva, quàm distributiva : strictius enim est jus, quod
quisque ad petendam rem sibi proprio suo jure dicitur
bitam habet, quàm ad petendam partem boni spec-

Communitatis v. g. officium dignitatem &c. longè en-
gè que gravior committitur injuria contra *Justitiam*
commutativam (quæ sola inducit obligationem re-
stitutionis, ut suo loco videbitur) quàm contra
Justitiam distributivam, quæ non inducit obliga-
tionem restitutionis erga partem neglectam, sed
solum aliquando per accidens erga ipsam Commu-
nitatem, ut si Princeps contulit officium indigno
cum detrimento Reipublicæ, tenebitur ad compen-
sationem damnorum &c. Vides ex *Justitia* com-
mutativa, non distributiva. 3. Denique *Justitia*
commutativa constituit aequalitatem simpliciter, &
arithmetica, distributiva verò solum secundum
quid, seu geometricam, secundum proportionem
personarum, ut supra dictum.

§. IV.

Justitia vindicativa reducta.

JUSTITIA vindicativa, seu virtus illa, quæ Super- 38
rior subdito suo infert debitam & condignam
& æquæ poenam pro delicto commisso; quatenus per eam
Superior respicit bonum commune procurandum,
& conservandum debita punitione delinquentium,
est vera *Justitia Legalis*, primario, & quasi archite-
rum: tunc residens in Principe, se extendit ad omnia
officia à Principe in utilitatem Reipublicæ exercen-
da: quorum non infimum est condigna punitio de-
linquentium. Sicut enim ipsa Legislatio ad bo-
num commune in Principe spectat ad *Justitiam Le-*
gis, quæ galem; ita consequenter etiam vindicatio Legis
contra transgressores ad eandem *Justitiam legalem*
spectabit.

39 II. *Justitia vindicativa*, quatenus exercetur à J^{udice} dice ex officio debito, ut nimirum satisfaciatur obligationi suæ, & erga Rempubli^{cam}, & erga partem læsam, compensationem injuriæ sibi factæ expectantem, est vera *Justitiæ commutativa*, uti ex Th. observant DD. citt. Quia nimirum *Judex* ex officio & *Justitia commutativa* tam erga ipsam Rempubli^{cam}, quam erga partes læsas, quatenus nomine pro tali officio constitutus est condignis poenæ, tenetur pro loco & tempore ad condignam poenam delinquentibus inferendam: idque faciendum æqualitatem inter se ex una parte, & Rempubli^{cam}, ac partem læsam ex altera parte constituit: id autem negligendo ipse injuriam inferit, teneturque ad restitutionem damnorum, quatenus Rempubli^{cæ}, quam parti læsæ ex impunitate inferuntur, ut omnes fatentur. Quatenus autem *Judex* præcisè constituit æqualitatem inter delinquentem, & partem læsam, scilicet in poenam pro delicto inferendo condignam satisfactionem, exercet propriissimum actum *Justitiæ commutativæ*. Sed vides, non elicitive & proprium, sed directivè, & alienum, directum ac imperatum à *Justitia commutativa*.

40 III. *Justitia vindicativa*, quatenus puniens præcisè constituit æqualitatem in ipso delinquentem inter poenam & crimen commissum; juxta illud Deuter. 25. v. 3. *Pro mensura peccati erit & plagarum modus*: ut nimirum sic fiat æqualitas in delinquentem inter ipsum aliquid ultra suam voluntatem patientem, & antea plus justo sibi tribue-

tem delinquendo: etsi habeat aliquam similitudinem cum Justitia commutativa ob dictam æqualitatem: & etiam habere possit similitudinem cum Justitia distributiva, quatenus inter plures delinquentes servetur debita proportio pœnarum & delictorum, simpliciter tamen non est Justitia propria dicta: non enim distributiva; quia non fit distributio honorum communium; neque commutativa; quia per illam hoc respectu nulla fit compensatio damni particularis, ut supponitur, sed præcisè spectatur æqua vindicatio delicti. Est ergo hac ratione Justitia vindicativa, Justitia imperfecta secundum quid, seu pars potentialis Justitiæ, & virtus Justitiæ annexa, prout supra enarravimus.

IV. Ex dictis patet corollarie: non idem esse *justum*, & *contrapassum*, ut scilicet ex eo præcisè constituatur justum, quo quis tale quid patiatut, vel recipiat, quale alteri intulit, vel debet: ut probat etiam Philosophus s. Eth. Etsi enim contrapassio, vel retaliatio, quandoque justum constituat, juxta illud Exod. c. 21. v. 24. *Reddet animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu &c.* id tamen semper, & universaliter fieri non potest: quia ratione circumstantiarum personæ, vel rei fieri potest, & plerumque fit, quòd passio actioni respondens non sit æqualis; ut si privatus alapâ percutiat principem, major est actio, quàm passio repercussionis. Et certe non repercutietur, sed longe graviori pœnâ plectetur. Et generaliter, cum quis alterum injuriam in re sua lædit, semper major est actio; quip-

36 *Traët. IV. Prelim ad Præcepta 2. Tab. Cap.*
 pe cum injuria conjuncta, quàm similis repassio
 quippe absque injuriâ repositâ. Unde Exod.
 præcipitur, ut si quis furetur, vel occidat ovem
 vel bovem alterius &c. restituat quinque boves
 pro uno bove, & quatuor oves pro una ove. Ut enim
 contrapassum justum constituat, debet fieri ad
 qualitatem, non tantum quoad æstimationem da-
 ni illati proximo, ex ipso objecto & effectu lu-
 cessantis, vel damni emergentis; sed etiam quoad
 æstimationem injuriæ illatæ alteri pro ratione cir-
 cumstantiarum, juxta prudens judicium seu dis-
 cernimen rectæ rationis, ut infra de restitutione declar-
 bitur. Et hac ratione, si accipiatur contrapassum
 non pro eo, quod est idem pati in specie; seu ph-
 sice, sed pro eo, quod est idem pati æquivalenti
 & moraliter, secundum dictamen rectæ rationis
 aut legis, consideratis nimirum omnibus circum-
 stantiis, utique contrapassum idem erit ac justum
 in justitia tam commutativa, quàm vindicativa.

SECTIO IV.

Injustitia. Injuria.

SUMMARIUM.

42. *Injustitia, & injuria quid, & qualiter differant.*
43. *Sicut justitia legalis est specialis virtus, ita injustitia legalis, seu illegalis, est speciale vitium.*
44. *Sicut pariter injustitia particularis est speciale vitium oppositum justitia particulari.*
46. *Nullus nisi volens potest facere injuriam, &*
47. *Nullus nisi nolens potest pati injuriam,*
48. *Ut autem volens aliquid pati, non patiatur injuriam, requiritur voluntas plena cedendi juri suo: &*
49. *Jus plenum, seu facultas cedendi juri suo.*